

en het word
ndr noodigt
om de eere
zine kerke
at hiernede

nsprekingen
gekend, ge-
ot zaligheid,
h van Gods
et deze be-

r vervolgert
icht; maar
r sprake en
er hart dan

lijkheid dier
nigen trad
Mijnheer, ik
leze en die,
i van namen
lan ook, bij
ronden, om
taak te zijn,
ndere adres-

natigert, die
mité en me-
al men moe-
groeit deze
ook dit is
wonderlijk

a indien het
l. De deel-
belangen
erdan en in
lubbeld wor-
o, moech-
achterna te
erden was-
Medische
rden. Allen,
van andere

voor onzen
Vaderland,
r School en
en heilzame
dringt. Laat
oorrecht zijn
en krachten
ren.
des Heeren,
ten opzichte
rt en op de

ons geweest
Heere, die
n tegen ons
levend ver-
en ons ont-

overloopen
naze ziel ge-

over onze

n hunne tan-
nen rofen,
a vogel uit
ik is gebro-

Heeren, die

Wzn.
meederling

C. J. Boe-
der den heer
heer Kl.
6 te Haarl.
V. Hoekstra,
reus ter op-
f. 6.25 en
d. Ger. Kerk
voor tlaten
amen f. 9.75;
Waarheid te
est 27 Maart
1. Adriani te
127 Maart j.,
31 van D. W.
erK. Fuik, te
uit Molkewe-
de Heere is
oor den heer
urt te Schie-
amen f. 35.74,

tafellaken,
J. R. te M.
Ned. Ger.
Werk. Stand
de Heere is

is onze Ba-

te Hardings-
de Heere
A. v. W. te

ingekomen:
Waarheid te
laart j.l. een
an 27 Maart
350; van de
door Ges.
aakloon f. 2,
2, te samen
van de ver-
te Schiedam
e Maalsluis
een spreek-
L. Woudstra
f. 24.34; van
st. f. 3.50; de
G. te 's-H.
de J. te V.

ngmeester.

SKERK.

n Din-dag,
van 8-9
len, waarbij
a voorgaan.

DRUKKERIJ
BROUW.

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de gebouwerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alies wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnements en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 10 April 1887. N°. 485.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f. 1.20. Afzonderlijker nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirectoren enz. m. aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

„Uitermate verhoogd!”

(AASCHRIJFDE.)

Daarom heeft hem ook God uitermate verhoogd, Filipp. 2:9.

Ons Paascheest heet naar Pascha, een woord van oud-Hebreeuwschen oorsprong, dat eigenlijk „voor den dag komen,” „doorbreken,” „er uitkomen” beteekent. Als het donker aan het zwerk is en somber, en eindelijk de zon door de wolken breekt, dan is dat komen der lente en met die lente van het lieflijk licht, een Pascha aan het firmament. En als de aarde zwart en grauwe en donker zag, en eindelijk spruit het groene gras uit en lichten de bloemstengels hun keltjes en knopjes omhoog, dan is dat een Pascha voor de natuur op aarde. Pascha is als het omgaat, als het anders wordt, als het er door komt. En zoo kreeg ook Israël in Egypte zijn Pascha; want van dit „omgaan” kwam ook de zin van „voorbijgaan.” Toen de worgengel al Egyptes beste zonen sloeg, maar de huizen van Godes heilig volk voorbijging. Ook een lichtpunt te midden der donkerheid. Bloemknopjes die te midden van deze doodsalici het hoofd opbeurden. Verschoond, gered, gekoesterd worden. Pascha is te midden van de schaduw des Doods met volle teugen indrinken de Ontfermingen van zijn God.

En zoo nu ging dit Pascha van Gods oude volk ook op ons in de bedeeeling des Nieuwen Verbonds over. Niet formeel letterlijk, niet koud-notarieel, niet bekrompen en enghartig, dat ge van woorden tot woorden in ons Pascha elk stuk en deel zoudt moeten aanwijzen van wat eertijds in Israëls Pascha schitterde.

Zoo knutselt de mensch, maar zoo schept de Heere het niet in zijn majesteit. Bij Hem in zijn mogendheden is het al één rijke goddelijke gedachte, die in het Pascha van het firmament, en in het Pascha der weer uitspruitende aarde, en in het Pascha van het ontkomende Israël, en in het Pascha van Immanuel, en in ons Pascha-vieren, en eens in ons hemelsch Pascha, als de graven zullen geopend worden, zich uitsprekt.

Het al één goddelijk-rijke gedachte van licht uit donkerheid, van leven uit den dood, van koesterende warmte die indringt in wat verstorven lag en bevroor. Als de dood komt om te vernielen, komt de Almacht der liefde Gods om te verschoonen, of, ging het in den dood, uit den dood weer op te halen. Het is God, de bron van licht en leven, en die daarom tegen vloek en dood en verderving ingaat. En zoo komt de zon door de wolken breken en verkondigt zijn glorie, en spruit het gewas uit de aarde weer uit en profeteert verrijzenis, en spaart de worgengel in Egypte en doet aan den angst van den dood ontkomen, en komt Immanuel op den derden dag ten grave uit en triomfeert over den dood als overwinnaar, en zoo ook zal het eens Pascha Gods voor al Gods kinderen zijn, als de Dood voor altoos gedood wordt en er geen nacht en geen verkwijnen en geen sterven meer zal zijn!

Maar hoe ontstond dan het verdonkerend vloers in het zwerk, dat de zon schuilen ging? En vanwaar kwam dan het grauwe doodskeel over de aarde, dat alle bloem verwelkte en verdorde elk blad? En waarom zat Israël dan zwart geworden bij den ticheloven neder? En waartoe moest dan de

Christus tot in den kuil nederdalen? En waarom gaan nu nog al Gods verkorenen binnen door de poort des Doods?

Is dan die Dood, is die Donkerheid, is die Dorheid een macht tegenover God, den Heere? Buiten Hem om, zonder zijn toedoen, tegen Hem over in zijn eigen schepping ontstaan?

Dit kan niet. Maar, de Heere roept het zoo doordringend allen kinderen der menschen toe: Ik dood en Ik maak levend; Ik doe in den kuil nederdalen en weer opkomen, Ik de Heere doe het al.

Er is geen donkerheid of Hij heeft gewild dat het donker zou worden; er is geen sombere grauweheid der verdorring of Hij nam den geur en de kleur van de bloeiende frischheid weg; er kon in Egypte niets vermoord, of Hij had een worgengel gezonden; niets stierf ooit, of Hij de Heere wilde dat het sterven zou.

Eens heeft alles gebloeid, eens blonk alles. Eens tierde het al in glans en levens-gloed. En toen is het van zijn bloem ontdaan. Toen is het dof gemaakt. Toen is het in de windselen des doods geworden. En dat was zijn werk.

Hij deed het, de Heere HEERE! Hij „die arm maakt en rijk; die vernedert, ook verhoogt Hij; want de grondvesten des aardrijks zijn zijns, en Hij heeft de wereld daarop gezet.”

En daarom Paschen, dat is niet dat Hij, uw God, den dood en de dorheid en de donkerheid vond, en er nu licht en glans en leven in storte. Maar dit, dat Hij eerst zelf dien dood, die dorheid en de donkerheid uitgoet, en dat Hij nu, in zijn ondoorgrondelijke erbarmen, die dorheid weer in bloeiende frischheid, die donkerheid in lichtglans, dien dood in het leven verkeert.

Er is geen verhooging, of eerst had Hij vernedert.

En dit nu is het ook bij Jezus' verrijzen. Ook hier is niet oorzaak, dat Cajaphas voor Jezus den dood eischte en Pilatus hem ombracht, en dat nu God de Heere hier tegen inging, en hem uitredde. Neen, maar dit, dat Immanuel eerst door God zelf vernedert werd, en nu door dien zelfden God die hem eerst vernedert, uitermate werd verhoogd.

Paschen zegt u niet, dat God uit den hemel neerzag, hoe zijn lieve Zoon in het graf lag besloten, en daarom een engel zond, om dat graf weer te ontsluiten. Neen, Paschen is iets veel hoogers en rijkers. Paschen zegt u, dat hij, uw Middelaar, door Gods eigen bestel in dien dood was ingedragen, en nu door die zelfde oneindige Majesteit die er hem inwierp, weer volkomenlijk uit dien dood werd opgebracht, nu in alles overtreffende verhooging.

Met Paschen ziet ge den wil van uw God koninklijk heerschen, eerst omwerpend, dan oprichtend, eerst vernedert, dan verhoogend, en onder dien storm die wild door het woud trekt, dat u de angst in de ziel slaat, alsof alles vergaat en op enkel verwoesting zal uitloopen, heerlijk triomferende de albeschikkende, alles terecht brengende, alles reddende Liefde van uw God.

Want al wat er van nederwerping en wederoprichting dusver gezien was, het is nog slechts profetie en aanduiding geweest van deze allerdiepste nederwerping van Messias tot in de diepte der helle, maar dan ook van de uitermate treffelijke verhooging van Immanuel tot in de hemelsche heerlijkheid.

Al dat andere nederwerpen en verhoogen hing saam met deze Vernedering en deze Verhooging.

Maar terwijl al het andere u slechts het voorspel bood, is hier het eigenlijke, het wezenlijke drama der goddelijke Almachtigheid gezien. Wat het is als God neerwerpt en vernedert, en zoo ook wat het is als God weer opricht en uitermate verhoogt, is hier eerst, is aan den Christus, in Immanuel getoond.

Er was samenhang tusschen al dat neerwerpen van voorheen en daarna, en dat neerwerpen tot in de diepte der helle van den Messias.

Dat moest wel. Anders versaat ge het ook niet. Dan is er voor dat neerwerpen van den Messias geen oorzaak. Waarom toch zou God de Heere hem hebben neergeworpen? Hem, den eenigen dien Hij liefhad! Het gansch onnoozel en onbevleekelijk Lam!

En te zeggen: „Cajaphas deed het, en Pilatus deed het, en Satan deed het”, baat u niet; want dat is wel zoo; maar als de Vader het niet gewild, het niet bedoeld, het niet verordeneerd had, ach, arme! wat zou een Judas of Cajaphas, wat zou Pilatus of Satan hebben vermocht?

En daarom de belijdenis moet ons vlot en gul van de lippen: „Hij heeft hem krank gemaakt.” „Het behaagde den Heere, hem te verrijzen.” En daarom, en daarom alleen zonk hij neder in verderfenis.

Niet 'smenschen daad, maar 'sHeeren doen moet hier aangezien. Hij, Hij was het, die den Zoon des welbehagens alzoos heeft vernedert.

En dit nu verstaat ge niet buiten den samenhang met al het schepsel en met allen toorn waarmee God de Heere zijn zondig creatuur neerwerpt.

Daar kunt ge geen oplossing voor vinden, of ge moet er een oog voor hebben, hoe die Immanuel met den arm zijner eeuwige ontfermingen dien van God vervallen zondaar aan zijn borst klemt.

Ja, daar kan uw ziel niet in rusten, of het moet u zelve door meer dan vleesch en bloed geopenbaard zijn, hoe die Borg, die Goel, met u, o, verloren, aan zijn hart geklemd, in dien eeuwigen dood is ingeworpen, om er met u in de armen uit op te komen.

Pascha, dat is de stengel die zich weer opbeurt met den bloemkelk.

Pascha, dat is Christus die terugkeert met zijn verlossers al buit.

De dood van Jezus was wezenlijk de dood geweest.

Zijn ziel was ontbonden van zijn lichaam. De scheiding was ingetreden. En al de verschrikking des doods was op hem gekomen.

Hier was geen schijn van dood, maar was de dood inderdaad en waarheid. Het water en het bloed heeft het betuigd. En ook hier is niet een dood met verzachting, maar een dood met alle vervaarnis. Duizend dooden als in één sterven saamgeworpen. En door den dood weder neergeworpen en overmand.

Ja, meer nog, dit neerwerpen in den dood ging nog dieper dan het steenen graf, het klonk door dit sterven en het drong door tot in de diepte van den kuil en daaronder van de plaats der verschrikking; want er was in dit sterven ook een *Lama Sabach-tani*; en als de ziel niet maar gescheiden wordt van het lichaam, maar er is ook een gescheiden worden van God, de bron van

het leven, dan is iets van den eeuwigen dood, van den dood in zijn oneindige diepte, van al de verlorenheid en de afgrijzing en de ontzetting die er op den bodem zelf van het wezen van den dood ligt.

„Heere, Gij zult mijne ziel in de hel niet verlaten. Gij zult niet toelaten dat uw Heilige de verderving zie!” had de Messias op Davids lippen vanouds reeds gezongen.

En zoo wierd hij omklemd, en ging hij gevangen, en sloeg de dood de armen zijner verderving over hem.

En dat liet de Heere hem doen. Hij liet het niet slechts toe, maar het behaagde Hem alzoos den Immanuel te verrijzen; totdat het Pascha doorbrak, en toen schoot het wonderlijk licht van zijn verroostend aangezicht weer door de wolken.

En toen heeft Hij hem uitermate zeer verhoogd.

Ge begrijpt, niet de Zone van God stierf, Hoe zou die heerlijke Tweede persoon in de Drieenheid, die al de goddelijke wezenheid met den Vader en den Heiligen Geest eeuwig deelachtig was en is en blijft, hoe zou die ooit gestorven zijn, ooit geleden hebben, ooit in kracht verminderd zijn of verdonkerd in glans.

Neen, de dood kon zijn vingers niet tot in de goddelijke natuur des Heeren laten dringen, maar had alleen vat op zijn menscheid.

Voor den Zoon van God als zoodanig is dus alle Pascha ondenkbaar. Waar geen vermindering is, is ook geen toeneming. Wat niet stierf, staat niet op.

En zoo voelt ge dan van't, hoe dan ook die verhooging niet deze goddelijke natuur rijzen deed. Die is oneindig en eeuwiglijk volmaakt en kan dus niet rijzen, en kan niet verhoogd worden. Daar komt niet bij, en daar komt geen glorie aan toe.

Die schittert in eeuwig ongetande majesteit en luister.

Maar wel was hij naar zijn menscheid in de verschrikking en in den dood geworpen, en kan hij dus ook naar zijn menscheid weer opgewekt en verhoogd. Een verhooging en weeroprichting, die wel ook het recht en de eere en het zelfbesef van den Zoon van God raakte, omdat het zijn menscheid was, die vernedert, en wederom zijn menscheid die uitermate verhoogd werd; maar dan toch zoo altijd, dat zijn God-zijn en het goddelijke in hem, naar wezen en vermogen en majesteit, noch vermindering noch vermeerdering smaakt.

En zoo kwam dus Pascha ook voor Immanuel.

Alles was nu in de vernedering gegaan. Hij was nu vertreden en verraden, bespuwd en bespot, geslagen ten bloede toe en toen in zijn bloed aan den kruispaal genageld. En toen was Satan losgekomen, en de Dood had zich opgemakt, en zooals gieren op het slagveld op een gewonnen held neerstrijken, zoo streken Dood en Duivel op Golgotha neer, om het licht uit dat oog te verduisteren, om te maken dat die mond niet meer sprak.

Duisternis was om hem getogen. Donkerheid had het alles als een vloers bedekt. En toen knakte de Dood hem, dat het hoofd neerzag. En toen namen ze hem af, en ging het met hem in de donkerheid van het grauwe graf.

O, Die doodsweef, die schriklijke ziels-smarten, dat verbrijzeld worden van den Messias.

Maar daarom komt er dan nu ook Pascha! En zie, nu scheuren ook hier de wolken

van Gods toorn en het lieflijk licht breekt door. En het tarwegraan dat in de aarde viel en stierf brengt vrucht voort. En er daagt leven, en er schittert glans en er komt glorie.

En nu is het uit met de vernedering. „De Dood heerscht niet meer over hem.” Wat hij eenmaal gestorven is, dat is hij der zonde gestorven. Maar wat hij nu leeft, leeft hij Gode.

En nu gaat dat Pascha door. Want bij die geopende grafwerven is nog slechts de aanvang dezer verhooging.

Naar hij diep zonk, zal ook zijn verhooging uitermate heerlijk zijn.

Zonk hij weg tot in de diepte der hel, hij zal ook tot in de hemelen toe verhoogd worden.

Zie het als de engel in het blinkend kleed van zijn verrijzenis jubelt. Zie het als i j straks opvaart alle hemelen door.

Zie het in geestelijke verrukking, als ge hem, den Eénigen, in zijn glorie daarboven ziet zitten.

En eens zult gij het zien, als hij op de wolken komt.

Kom, Heere Jezus, Maranatha!

En, God zij lof, nu is er ook bij deze verhooging samenhang.

Samenhang met Gods kerke; samenhang met Gods geschapen heiligen; samenhang met al de lieve kinderen Gods. Want omklemd hij die met de armen van eeuwige ontferming toen hij zich in den dood wierp; en bleef hij ze omklemmen toen hij in den dood nederlag; ze lagen nog aan zijn hart geklemd toen hij uit den dood weer opkwam.

Zie het, o, kerke Gods, niet Immanuel alleen, maar Messias met zijn kerk komt weer op uit den Dood.

Ja, wat meer zegt.

Als hij dan nu verhoogd wordt, en uitermate zeer verhoogd, en hij vaart straks op met zijn buit, en hij baadt zich in de vrucht van het verlossingswerk, en hij jubelt in het volheerlijk loon van zijn kruisverdiensten, dan is die vrucht en dat loon niet voor hem; want wat zou aan zijn glorie, aan de glorie van den Zoon van God worden toegevoegd.

Neen, maar dan is dat al voor u, zijn verlossers! Voor zijn bruid! Voor de kerk die hem van den Vader gegeven is!

Dan is zijn Pascha uw Pascha! En dan maakt hij het, nu nog uit den hemel, dat er ook voor zijn verlossers op aarde op den Paaschmorgen licht breekt door de donkerheid, vreugdeolte komt voor treurigheid, en dat het graf van hun hart weer open gaat, en er een ritselen des levens wordt vernomen.

Hallelujah! Immanuel leeft!

KUYPER.

„Wonderbaarlijk omlaag gedaald.”

(GOEDE VRIJDAG.)

Hare onreinheid is in hare (zinnen), zij heeft niet gedacht aan haar uiterste; daarom is zij wonderbaarlijk omlaag gedaald; zij heeft geen trooster; Heere! zie mijne ellende aan, want de vloed maakt zich groot. (Klaagl. I: 9.)

Op den weg naar Emmaus ontvingen Lukas en Cleopas een onderwijzing van hun Heer, die al Gods kinderen hun benijden.

O, Hoe zou onze ziel één en al gehoor zijn geweest, als we zelve het eens van zijn lippen

zijn verklaring, dat gelooven en twijfelen niet samen kunnen bestaan.

De uitlegging van het woord *broed* in Matth. 6:11 voor geestelijk brood noemen de afgevaardigden onwaar.

Ook het antwoord op de zesde vraag, of het bidden om regen, vruchtbaarheid enz. na de predicatie, gegrond op Gods Woord aan te bevelen was, hielden de afgevaardigden voor strijd met zijn eigen woorden, in de schuit gesproken, en de bijvoeging „als het slechts is om God te verheerlijken” overbodig, daar alle gebeden tot Gods eer moeten zijn.

Eindelijk merkten de gedeputeerden tegen Stroobants antwoord op de vraag: Of iemand, die niet ten volle verzekerd is van zijne verzoening, niet mag bidden, dat het goed is, maar niet te rijmen met zijn woord: die twijfelt liegt.

De Algemeene Genade.

Volgens Stroobant is er geen algemeene verzoening; maar waarom weigert hij teksten als Matth. 7:12, 13; Matth. 20:16; Matth. 12:14 hierbij aan te halen?

Over de vraag of weinigen of velen zal worden, wil Stroobant zich niet uitlaten. De Schrift doet dit wel in Matth. 7 enz. merken de afgevaardigden op.

DE GAAY FORTMAN.

Iets over het Antinomianisme in de 17e eeuw.

XXI.

DE THEOLOGISCHE STUKKEN.

Lang genoeg had de Classis zich nu bezig gehouden met de feiten en gesprekken, van welke Ds. Stroobant beschuldigd was. Het werd nu meer dan tijd de leerpunten onder de oogen te zien, tenzij de beschuldigde voldoende bekentenis van schuld wilde afleggen. Daar hij hierop nog geen plan had te antwoorden, ontvingen de afgevaardigden voor deze zaak op de vergadering van 9 Febr. 1690 het woord.

Hun taak was, om te rapporteren, wat zij dachten van Stroobants antwoorden op hunne leerstellige vragen. Voortaf lieten zij zes consideratien voorafgaan.

1. Is Stroobant in zijn antwoord in strijd met zijne voorgaande, door getuigen gestaafde, uitspraken?
2. heeft hij tot nu toe zich met soveel onwaarheden en bedeksel der schande beholpen?
3. is zijne orthodoxe verklaring (in zijn antwoord) in strijd met zijne vorige verklaring „in 't bijwezen van DD. Schores en Ds. Hulsius en van mij op den 7 October

1689, over de plaatse Mth. 7:13, 14 sonneclaar gebleken”;

4. verandert hij dikwijls van gevoelen;

5. Gaat hij om met menschen (hoe eerlijk en onbesproken zij ook anderszins mochten wezen van handel en wandel in hunne burgerlijke bedieningen) die van het gemeen gevoelen van de gereformeerde kerk in het stuk van gewonnen predikdient en leeraarsambten zoo verschillend spreken, en uit dien hoofde zich ook wel veelszins van de gewone predication in Middelburg onttrokken?
6. Dat doet hij ondanks vermaan zijner vrienden.

En nu de leerpunten.

1. Over het gebed.

Het antwoord van Stroobant over de noodzakelijkheid van het gebed is goed, zeggen de gedeputeerden, maar Van Hattum was ook bereid den ganschen Catechismus te onderteekenen. Bovendien sluit het antwoord van den Catechismus, door Stroobant aangehaald, „dat God zijn genade en Heiligen Geest niemand anders geeft dan alleen aan die Hem met hartelijke zuchten daarom hielden, het volgende uit:

a. het gevoelen, dat meer menschen zullen zalig worden dan verloren gaan, want hoe weinigen zijn er, die God met hartelijk zuchten, zonder ophouden daarom bidden;
b. het gevoelen van Stroobant zelve, dat het gebed geen bedelaarsrecht is;
c. het doen van Stroobant en de Antinomianen, te spotten n.l. met dat zuchten en steenen der teere Christenen,

Want art. 15 der confessie leert, dat onze verdorvenheid, die hij God door zijne genade en barmhartigheid vergeven wordt, nochtans de geloovigen dikwijls moet doen zuchten. Ziet wat Calvin tegen zulke Libertijnen zegt Cap. 18:2. Indien zij (de Antinomianen) iemand door gewetenswroeging van het kwade afschrikten zien, zeggen zij: „Adam, ziet gij nog niets? De oude mensch is in u niet gekruisigd.” Indien zij zien, dat iemand Gods oordeel vreest, zeggen zij: „Hebt gij nog den maak van den appel? Wacht u, dat die brok u niet verstikbe”, en Rutheford, verhalende dezelfde spottentijen der Antinomianen, bevestigt dit.

Dat noemen zij een wettische en vleeschelijke daad, voortspruitende uit ongeloof enz.

4. den omgang met zijn vriend Ds. Verschoor.

Van de tweede vraag: „Zijn er ook andere soorten van gebeden noodzakelijk, behalve dankzegging en verheerlijking Gods?” achten de afgevaardigden het antwoord door Stroobant gegeven, ook goed, mits hij dan ook niet anders spreke.

De derde vraag, of het noodig is onder het N. V. tot God met verootmoediging te naderen, is, volgens de afgevaardigden wel door Ds. Stroobant juist beantwoord, maar hoe is dit antwoord te rijmen met zijne bewering, dat het gebed geen bedelaarsrecht is, maar een eisch van hetgeen wij door den geloofde aangenomen hebben en door de hope verwachten? Of het gebed om vergeving na het volbrachte werk van Christus, nog noodig is, heeft Stroobant met „ja” beantwoord. Maar dat gaat in tegen

hadden mogen hooren, hoe hij heel de Schrift des Ouden Verbonds doorliep, om het uit de boeken van Mozes en al de profetische geschriften te betuigen, dat de Zoon des menschen alsoo lijden moest, om eerst door dat lijden in zijn heerlijkheid in te gaan.

Hoe voelt elk onzer, dat de Heere ons zijn heiligen Messiasnaam in tal van woorden en beelden en feiten zou getoond hebben, waar wij bij het lezen der Heiligen Schrift van het Oud Verbond nauwelijks vermoeden van hebben.

En als dan de symbolische overdrifters ons ter aanvulling van die leemte hun inzichten in het Oud Verbond aanpreken, dan voldoet dat toch niet. Dat leeft niet. Dat tintelt niet. Daar trilt geen heilige bezieling in. Daar zien we het Messias-leven niet van onzen Heer.

Stille lezing van het Oud Verbond spreekt dan de ziel nog beter toe, en als ge zoo in de Klaagliederen Gods profet van Jeruzalem hoort klagen: „Gij, die op den weg voorbijgaat, aanschouwt of er een smarte is, gelijk mijn smarte!" dan hoort elk kind van God daarin een profetie van de klacht die op Golgotha viel te beluisteren, en is het hem, of zijn stervende Heiland het ook hem uit Gethsémane en van het kruis hout toeroept: „Gij allen die op den weg voorbijgaat, aanschouwt en ziet of ooit een smarte geleden is, als ik leed; ooit een lijden als mij is aangedaan?"

Jeruzalem, Sion, die tempel op Sion, en al wat in dien tempel blinkt en schittert, het had alles het beeld van Messias gedragen.

En daarom toen Jeruzalem inzonk, en daalde en wegronk, toen hebben die steenen het niet gevoeld en heeft dat voorhangsel het niet gevoeld, maar toen heeft de Heilige Geest er den profet van laten profetieeren, hoe die weklagen en doodsklagen van het stervend Sion slechts voorspel van de schriklijke vervaarnis was, die eens Messias in zijn lijden zou bevaren.

De val, de daling, de inzinking en wegzinking was zoo ontzettend!

En door God verkoren plek. De plek waar Hij zijn heerlijkheid had doen wonen. Zijn lieflijke woning. waaruit de reuke der offeranden opsteeg voor zijn heilig aangezicht. En dan zulk een stad vertreden door godloochenars, en door de goddeloozen bespuwd en uitgebrand. En ten leste de woeste heidenen staande op den top van den berg des Heeren, om het uit te gillen en uit te krijchen: „Jehovah is overwonnen, zijn huis liet verbrand!"

Vandaar dat de profet dan ook klaagt: „Hoe wonderbaarlijk is Sion omlaag gedaald!"

Gedaald, neen dat is het woord nog niet; maar omlaag gedaald moet de diepte der vernedering uitdrukken; en zelf dat drukt het nog niet uit, en daarom klaagt hij: „Hoe wonderbaarlijk omlaag gedaald is Sion!"

Eens zong men in dat Sion: „Gij bultige berg Basan, wat verheft gij u tegen Sion. God zelf heeft dezen berg begeerd en zal hier eeuwiglijk wonen!" En nu, nu jubelde Basan en sprong de bultige berg van hoovaardij op, terwijl van Sion heuveltop niets dan de rook der puinhoopen omhoog steeg.

En toch, ook dat was slechts profetie van de onbeschrijflijke, onuitsprekelijke vernedering waarin uw Jezus zou verdrinken.

Hij, bij wiens kribbe Gods engelen van glorie zongen; aan wiens lippen duizenden lingen; die aller krankheid genezen had; die op den Thabor had geblokken in majesteit; en van wien het had door en bij den Doop was betuigd: „Deze is het in wien Ik mijn welbehagen heb." Hij, God geopenbaard in het vleesch, het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid, en die het afschijnsel zijner heerlijkheid droeg. En die heerlijke persoon nu door ruwe gerechtsdienaars aangegrepen, gebonden om de polsen met koorden, voortgeduwd en mishandeld, bespot en in het aangezicht gespuwd, met striemen geveest, en gevloekt, en straks met spijkers door de handpalmen geslagen en naakt uitgetogen aan het schandhout genageld; o, zeg zelf, is het ook hier niet, ja, niet hier veel meer nog dan bij Jeruzalem's puinhoop: „Hoe wonderbaarlijk omlaag gedaald!"

Neen, die diepte waarin uw Heiland wegzonk, die peilt uw oog niet.

Daar kunt ge niet bij.

Daar zoudt ge eerst eeniglijk, door zelf in eeuwig verderf weg te zinken, een besef van kunnen krijgen.

Die diepte peilt Satan. Die diepte peilen de eeuwig verlorenen. Die diepte is zoo diep als de bodem der eeuwige verderving ligt.

Want daar, daar had elk kind van God in moeten wegzinken. In die diepte had elk nu geredde moeten afdalen. Zoo laag en wonderbaarlijk laag hadt ge eeuwiglijk moeten verdrinken.

En daar, daar daalde hij, uw Heiland, voor Gods volk in af.

Om het al zelf en voor u uit te drinken, wat u eeuwiglijk de bittere drank der verdorpenisse zou geweest zijn.

Om in dien stroom van vloek en dood onder te worden gedompeld, waarin gij eeuwiglijk zoudt verzwoegen zijn.

En om in te dalen tot in die allerdiepste en wonderbaarlijk diepe vernedering, die eeuwiglijk uw lot zou geweest zijn, zoo er geen hulpe ware besteld bij dien Heil!

En daarom roept de Schrift u toe: Zie op dat kruis, aanschouw de ontzettende val van dat geheim en verborgen lijden. Hoor dat roepen: „Gij allen die op den weg voorbijgaat, ziet of er een smart is, gelijk mijn smart!" en roep dan met den profet in verbazing en met aangrijping der zielen het ook van uw Heiland uit: „Hoe wonderbaarlijk omlaag gedaald!"

Hij die alle engelen en serafs gebiedt, ineenkrimpend in het stof en weedom des harten, dat een engel hem vertroosten moet!

Hij, die eens aller Rechter zijn zal, voor den rechter op aarde als schuldige getrokken.

Hij, wien eens alle vleesch om behoudenis zal aanroepen, als een uitvaagsel en afschraapsel, zijn plek een plaats op aarde niet waard, opgehangen aan het vloekhout en nog in zijn sterven gesard.

Prooi des Doods, hij, de Heere des Levens, die eens alle Dood verslinden zal in zijn mogendheid.

Die Lazarus uitroep uit de grafspelonk, nu zelf in de grafspelonk ingedragen.

O, Gij goddelooze, die gered zijt, is het niet wonderbaarlijk, dat zoo laag en zoo omlaag in die peillooze diepte van vernedering uw lieve, heerlijke Heiland dalen kon!

En dit nu deed hij om u, deed hij voor u om u in uw sterven in ste van dit eeuwige wegzinken een eeuwig verhoogen in heerlijkheid te bereiden.

Maar laat uw zielen dan toch gebeden zijn, om niet op den weg waar dat kruis staat voorbij te gaan; neen, maar stil te staan, en

dat kruis aan te staren; en in de diepte van die wegzinking met heel uw ziel en heel uw zinnen in te gaan.

O, Wie onzer heeft ooit, ooit naar waarde besef wat Immanuel voor ons deed en voor ons leed.

En nu worden we daar wel gewoon aan. Zoo is de verderving onzer natuur.

Ge hoort zoo altoos van dat kruis, dat het u bijna niet meer aangrijpt.

Maar juist daarom is zulk een goede Vrijdag dan nog goed.

Want die bepaalt er u bij; die trekt er u naar toe; die noopt u om in dat kruis u in te denken.

En zoo ge dit doen moogt, en het dan aanstaart, en er in komt met uw ziel, wie hij is, en wat hij daar leed, en hoe de toorn Gods op den Zoon van God was, o, dan zal het ook u niet meer gewoon zijn, maar ook uw verbazing wekken, en de ziel zal ook in uw binnenste het uitroepen: „Hoe wonderbaarlijk gedaald naar omlaag!"

KUYPER.

Amsterdam, 8 April.

Ook Vrouwenpolder, in Zeeland, kon niet langer onder de Synodale Hierarchie blijven, en trad onder leiding van zijn Kerkeraad uit het Synodaal verband.

Ook Zeeland begint dus levensteekenen te geven, en het aantal ontkomene kerken, nu reeds over de 40 geschreden, breidt zich langzaam maar zeker uit.

Nieuwe Vonnissen.

De Amsterdamsche broederen kregen deze week nogmaals een vonnis over het eerste vonnis heen.

Een daarvan deelen we als curiosum mede:

Provinciaal Kerkbestuur

van Noord-Holland.

No. 4967.

AFSCHRIFT.

Het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland.

Ontvangen hebbende een schrijven van het Classicaal Bestuur van Amsterdam, houdende kennisgeving, dat de Emeriti of eervol ontslagen predikanten Dr. A. Kuyper en Dr. F. L. Rutgers, ofschoon als ouderlingen van de Nederl. Hervormde Gemeente te Amsterdam met hunne bediening ontzet, nochtan voortgaan zich in strijd met de kerkelijke verordeningen te gedragen, waarom het in zijne vergadering van den 10den Maart 1887 besloten heeft deze zaak over te brengen bij het Provinciaal Kerkbestuur;

Gezien de bescheiden tot de zaak betrekkelijk;

Overwegende, dat de Heeren Dr. A. Kuyper en Dr. F. L. Rutgers, bij eindbeslissing van de Algemeene Synode der Nederl. Hervormde Kerk, d. 1 December 1886, ontzet zijn van de door hen in de Nederl. Hervormde Kerk en de Nederl. Hervormde Gemeente te Amsterdam bekleede kerkelijke bedieningen en ambten, en voort onbepaalden tijd vervallen verklaard van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke bedieningen;

dat zij in weerwil van die ontzetting en vervallen verklaring en zonder hun lidmaatschap van de Nederl. Hervormde Kerk te hebben opgezegd, voortgaan zich als kerkeraadsleden te gedragen en als zodanig „officieele" stukken onderteekenen (Amsterdamsche Kerkbode No. 1-5);

dat zij hebben deelgenomen aan het „Gereformeerd Kerkelijk Congres", den 11-14 Januari j.l. te Amsterdam gehouden, en mede bij Godsdiensfeestelingen voortgaan in de „Nederlandsche Geref. Kerk te Amsterdam (doleerende)", en misdien zich ten plicht en ten doel stellen om „het luk der Synodale Hierarchie af te werpen" en een algemeene beweging in dien zin te wekken;

dat zij alzoo op verregaande wijze ontrouw zijn geworden aan de beloften bij hunne toelating tot het lidmaatschap van de Nederl. Hervormde Kerk en tot de Evangeliebediening in deze Kerk afgelegd;

Gelet op Art. 53 van het Algemeen Reglement; Art. 38 van het Reglement op het Godsdiensfeestonderwijs; Art. 27 van het Reglement op het Examen enz., en Art. 6 en 51 van het Regl. voor Kerkelijk opzicht en tucht enz.;

Verklaart de Heeren Dr. A. Kuyper en Dr. F. L. Rutgers, ontzette ouderlingen van de Nederl. Hervormde Gemeente te Amsterdam, opnieuw schuldig aan verstoring van orde en rust;

En ontzet hen van hun lidmaatschap der Nederlandsche Hervormde Kerk;

Bepaalt, dat afschrift van deze uitspraak zal gezonden worden aan ieder der bezwaarden, aan het Classicaal Bestuur van Amsterdam, en aan den Kerkeraad der Hervormde Gemeente te Amsterdam.

Gedaan in de buitengewone vergadering van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, gehouden te Amsterdam, den 27ten Maart 1887.

Tegenwoordig de Heeren A. G. Jans, president, A. Maagh Kniphuizen, vice-president, J. van Wittenburg, adviseur-lid en Secretaris, H. V. Hogerzeil, A. H. Claassen, J. W. van Hoogstraten, Dr. C. G. von Reeken en Mr. F. Booy, leden.

(w. g.) A. G. JANS, President.

A. MAAGH KNIPHUIZEN, Vice-Præs.

J. VAN WITTENBURG, adv. lid en Secr.

H. V. HOGERZEIL.

A. H. CLAASSEN.

J. W. VAN HOOGSTRAATEN.

DR. C. G. VON REEKEN.

F. BOOY.

Overtollige moeite.

Op 16 December 1886 hadden deze broederen reeds elken band met het Hervormd Genootschap doorgesneden.

Niet zonder droefheid bespeurt men, hoe het schorsen, alzetten, ontzetten en uitzetten nog altoos zonder sparen of verpozen in het Hervormd kerkgenootschap doorgaat.

Van 1816 af heeft dit genootschap al de macht bezeten, om tot zulk een kloppicht over te gaan, en al deze zeventig jaren heeft het hier nooit of nimmer aan gedacht.

Hoe schriklijk ook de wereldzin uitbrak en de ongerechtigheid en bandeloosheid hand over hand toenamen, nooit achtte men het oogblik gekomen, om tegen deze wereldgevoeligheden en ontheilighing der kerk het zwaard der Tucht te wetten.

Dat alles liet men gaan.

En toen het ongeloof en de ketterij en de afval zoo hand over hand toenamen, dat er letterlijk geen enkele regel in onze Belijdenis staat, die niet betwist en bestreden werd, heeft men op elke aanmaning om de Tucht tegen zulk een aanval aan te wenden, steeds geantwoord, dat men daartoe het zedelijk recht miste en dat dit niet ging.

En nu, nu het geen zedeloosheid en geen afval van den Heere Jezus Christus, maar integendeel trouw aan zijn Woord en zijn Eere geldt, nu laat men zich door geen motieven van zedelijk rechtsbesef terughouden, men kan alles, men halveert en decimeert nu desnoods een geheele gemeente, zoo de Hierarchie maar meester blijft van het terrein.

Dit stemt droef.

Waarlijk niet omdat het ons Gereformeerden tot allerlei opoffering en moeite noopt en ons in tal van plaatsen ongelegenheden berokkent.

Wij althans zouden den zin van Gods kinderen niet verstaan, indien ze, eenmaal in dezen strijd voor Koning Jezus opgaande, niet met blijdschap deze schade droegen en niet juichten in de verdrukking, die hun wordt aangedaan.

Als men maar weet, dat men met zijn Heere optrekt, is desnoods het vluchten in de woestijn en het uitgaan naar Pella zoo zoet.

In dat opzicht klagen we dus niet.

Maar, en hierop kan niet genoeg gewezen, onze tegenstanders bezondigen zich zoo schriklijk.

Wie jarenlang met het opgestoken zwaard in de scheede tegen de zedelozen en de loochenars van zijn Heer heeft gestaan en nog staat, en het nu opeens trekt tegen zijn broederen, en met haat in het oog en met een boozen lach om de lippen en met een schimpwoord op de tong, er op zijn broederen en zusters met inslaat, die handelt tegen den geest des kindschaps.

Die weet wel, dat zoo de Heere Jezus eens door de gesloten deur in de samenkomsten van Classicaal en Provinciale Besturen binnentrad, niet een enkele van deze mannen, die nu zoo voortvaren in hun dreigen, zijn naam onder zoo schandelijke soort vonnissen zou durven te zetten.

Die verstaat het wel aan zijne zielen, hoe de Heere Jezus aan een Verhoef, aan een Creutzberg en wien niet al meer, al deze papieren uit de hand zou rukken, en hun bestraffend zou toeroepen: „Heb ik, toen ik mijn jongeren de voeten waschte, u zulk woeden tegen uw broederen geleerd!"

We zeggen daarom niet, dat ze dit nu aan hun conscientie gevoelen!

Integendeel, we willen gelooven, dat hun conscientie op dit oogenblik slaapt.

Gelooven zelfs, dat ze op dit oogenblik zich inbeelden „een moeilijken plicht" te vervullen.

Ja, dat ze op de knieën bidden, om moed en kracht en volharding, om zich door geen werkelijk gevoel te laten weerhouden.

Enkele booze naturen zijn er, helaas, onder deze vervolgers. Geheel natuurlijke menschen, die geheel leven uit hun haat.

Maar zoo is de massa niet.

O, Neen.

Verre de meesten hebben zich ingezet in een systeem, waarin alles is goedgepraat en alles zoo aan hen voorkomt als door hooger gezag van hen gefitscht.

Maar ook al is dit zoo, gaan ze daarom vrij uit?

Herinneren ze zich dan niet de oogenblikken in hun verleden, toen zij juist hetzelfde tegenover Kerkbesturen geklaagd en geroepen hebben, als thans wij?

Weten ze dan niet meer, hoe ze in '73 en '74 even druk bezig waren, om op allerlei wijzen verzet tegen de Synode te organiseren!

Brengen de ouderen het zich niet te binnen, hoe zij ons jongeren, dien harden plicht tegenover de Synode hebben geleerd?

Weten dat niet de heeren Bax c. s. toen ze groot waren in den kring van de Vrienden der waarheid?

Weten dat de heeren Vos c. s. niet uit de dagen toen ze het vuur openden in de batterij der Confessioneele Vereniging?

Weten dat de heeren Doedes c. s. niet, hoe ze in '78 dreigden met verbreking van het Kerkverband en het smadelijk verwijt van revolutie verre van zich wierpen?

Meer nog!

Heugt het dezen mannen niet meer, hoe ze, toen pas dit Conflict uitbrak, worstelden in hun conscientie, om een betere stem die in hen sprak tot zwijgen te brengen?

Staat het niet in hun dagboek, hoe ze gaandeweg deze zestien maanden al meer alle Christelijke schaamte kwijt raakten; eerst haast niet durvend; toen met anderen meeloopend; straks voorop gaande; nu zelfs met luideruchtigheid jubilerend.

O, Die demoralisatie van zoo menig karakter!

Er wordt zooveel geweld aan de conscientien aangedaan.

Zie het nu weer aan Ds. Van Walsen van Alphen.

Eerst een kloekke inspraak van het hart: „Neen, ik mag niet tegen mijn broederen optreden", en moedig alle dreigement van dat Classicaal Bestuur weerstaan.

Toen berispt, en nog weerstand geboden!

Nu eindelijk voor de keuze gesteld, om te bukken of algezet te worden, en zie, nu geeft hij toe.

Nog wel niet om zelf op te treden; dat ware te veel; maar om de beurt voor zijn rekening te nemen, zijn verzet op te geven;

straks komt Ds. Pijzel; en is de moeielijkheid uit.

Wat dunkt u? Is hier nu de zedelijke standaard gerezen of gedaald?

En zoo is het heel het land door!

Herinner u nog eens de fiere kloekke brieven die een naar Hilversum beroepen predikant aan Dr. Vos dorst richten.

En toch, is in de maanden die sinds verliepen, van die kloekke taal door u een nalgalm vernomen?

En dit nu stemt droef.

Deze mannen en broederen hebben toch ook hun eere, hun karakter; hun rekening met den Kenner der harten, en als men dan zoo voor oogen ziet, hoe zulk een Hierarchie er toe drift, om zelfs de besten te demoraliseren, wie klaagt dan niet?

Want vergeet niet, nu zoo gehandeld wordt door mannen die den Heere Jezus Christus belijden, nu lijdt de Belijdenis van den Heere Jezus zelf er onder.

Men hoort vragen, of dat dan nu de mannen zijn, die van een aannemen van den Christus alle heil voor land en volk verwachten.

Men fluistert, of dit dan nu de liefdebonden zijn, die het belijden van éénzelden Heer om de harten moest vlechten!

Men spot met u en vraagt, of dat nu de tolken der waarheid zijn, die wat gerechtigheid in rechten is, beter dan de heidenen en tollenaars verstaan.

O, De toestand is ontzettend!

Niet voor ons, maar voor een kerkgenootschap waarin zoo booze demon rondwaart; voor de broederen die er zich door verleid laten; en niet minder voor ons volk en vaderland, dat door de prediking van zulk een Evangelie moet gered.

Onze opmerking, dat in het Statuut van het kerkgenootschap der Gescheidenen, Kerkorde in steel van „Kerkenordening" gelezen wordt, en dat niet de inzijnde, maar de overkomende personen in art. 2 voorop worden genoemd, vatte niemand op als een zoeken van spijkers op laag water.

Het heeft hier niets van.

Puristen zijn we volstrekt niet, en wil iemand, zoo gewoon sprekende, praten of schrijven van de „Dordsche Kerkorde", dan zouden we het pedant vinden, om hem daarover hard te vallen. Korthedshalve deden en doen we het zelve vaak.

Maar men zal ons toestemmen, in een Statuut is dit iets anders. In een Statuut wikt en weegt men elke letter, en dient alles officieel in zijn juiste terminologie te staan.

En als nu de oude Gereformeerden zeiden: „Wij ordenen onze kerken en komen zoo doende tot een „ordeninghe" er van, d. i. tot een Kerkenordening; terwijl de collegiale man zegt: „Ik niet, ik heb maar één kerk en richt die in en stel daar orde op, heb ik een Kerkorde"; dan kan een Gereformeerde groep toch kwalijk, sprekende van Dordt in 1619, dit „Kerkenordening" in „Kerkorde" veranderen, zonder van de Gereformeerde basis op het collegiaal stelsel over te stappen.

Komt hier nu bij, dat men de leden van zijn genootschap aangevende, niet „kerken" maar „personen" noemt, en dan toch niet een plaatselijk maar een generaal kerkgenootschap bedoelt, dan verkrijgt dit vermoeden zeer groote waarschijnlijkheid.

Immers als ik naar Gereformeerde usantie spreek, dan is er wel zoo men wil een landskerk, maar saamvergaderd uit de gewestelijke kerken, die weer uit de kerken der classis, die weer uit de kerken in de classis; en de kerken in een classis saamvergaderd uit de personen.

De deelen en leden van de landskerk zijn dan geen personen maar kerken, en de personen zijn deelen of leden niet van de landskerk maar van de plaatselijke kerk.

In dit Reglement der Gescheidenen daarentegen worden de personen voorgesteld als de samenstellende leden der landskerk, en de plaatselijke gemeenten als vakjes van dit één geheel.

En komt hier nu bij, dat als leden van dit groote landsgenootschap dan genoemd worden niet eerst de inzijnde personen, maar de personen die overkomen, dan springt het toch in het oog, dat men tegenover het Genootschap van 1816 een ander Genootschap van 1869 heeft gesteld, waar men natuurlijk vlak het tegenovergestelde meê bedoelde, maar waar men toch onvoorziens nu kerkrechtelijk meê in één zelfde collegiaal spoor kwam.

En als er dan staat: Wij volgen de Dordsche Kerkorde voor zooveel de omstandigheden dit niet verhinderen, — en men begint dan aanstands met in art. 2 geheel het beginsel van de Dordsche Kerkenordening op zij te zetten, nog eens, dan denken we zelfs niet van verre aan ongereformeerde opzet, maar dan valt het toch kwalijk te ontkennen, dat men zijns ondanks in een verkeerde lijn kwam, en dat men op die lijn niet kan blijven.

Met onbetwistbare juistheid heeft de heer Docent Wielenga in zijn redevoering over de Doleerende Kerken aangetoond, wat trouwens niemand ooit weersproken had, dat de doleerende kerken die in de 17e eeuw tegenover het Remonstrantisme optraden, niet gebroken hebben met het toenmalig kerkverband.

Integendeel, ze stelden er destijds alle prijs op, dat kerkverband juist te bewaren, en voorzooveel de publieke kerken in goeden geest waren, aargelden deze publieke kerken dan ook geen oogenblik, om de doleerende kerken als de wezenlijke en echte kerken Christi in zulk een stad of dorp te eeren en te erkennen.

Ze vroegen niet, of er onder de tegenstanders der doleerende kerken in zulk een

plaats ook nog belijders van Christus of ook nog orthodoxe ambtsdragers waren. Integendeel, wie, hoe orthodox overigens ook, op het punt van den vrijen wil de zuivere belijdenis weersprak of niet beleed, werd, zoo hij ambtsdrager was, eenvoudig afgesneden.

Een afsnijding, die geen ban insloot, maar eenvoudig te kennen gaf, dat men voorschands niet meer met dezulken saam kon arbeiden, en alzoo, in atwachting van betere tijden, elk zijn eigen gang ging.

Ja zoozeer stonden de Gereformeerde kerken destijds (ze mochten dan publiek of doleerend zijn) op de vasthouding aan het bestaande kerkverband, dat zij juist rusteloos op Synodaal saamkomen aandrongen.

Intusschen dit ging slechts zoover het voeten had.

Lang niet overal gelukte het op die wijs in de bestaande Classis te komen; en dan formeerde men zelf door afsnijding, een Gereformeerde Classis tegenover de Remonstrantsche.

Lang niet overal kon men provinciaal vergaderen, en dan, Doc. Wielenga zegt het zelf, vergaderde men officieus (dus buiten het verband).

En van een Synode-Generaal kon vooreerst niet komen, zoodat alle generale overleg in conferentie ging. Ook buiten het kerkverband.

Terwijl eindelijk in de provincie Utrecht de Remonstranten dierwijs het rijk in hadden, dat de doleerenden er eigenlijk geheel buiten het verband waren geplaatst.

De opmerking van Doc. Wielenga is dus volkomen juist: De toenmalige doleerende kerken hebben niet het kerkverband verbroken, maar alleen gebroken met de plaatselijke organisatie.

Edoch, en hierin ligt, zoo we wel zagen, al de kracht van dit argument tegen ons machteloos: Ze verbraken toen het kerkverband niet, omdat het een Gereformeerde kerkverband was, en heur medekerken ze grootendeels erkenden.

Had destijds Oldenbarnevelts project reeds kracht van wet gehad, en hadden de politieke heeren hun „kerkelijke wetten" toen reeds kunnen doordrijven, dan zoudt ge eens gezien hebben, hoe ook destijds de doleerende kerken dit verband zouden hebben opgezegd, om aanstands het beter te zoeken.

Maar Oldenbarnevelt had op dit stuk zijn zin nog niet kunnen doen dan alleen ten deele in Utrecht; en daar juist, Doc. Wielenga erkent het wederom zelf, liepen de zaken dan ook geheel anders.

Ten tweede, in classes en provinciën waar heur medekerken niet hielpen, hielp heur blijven in het kerkverband haar niets, en waren ze wel genoodzaakt terstond nieuwe organen en geledingen voor het kerkverband te zoeken.

En ten derde, ook zoo nog waren ze vaak, evenals in de 16e eeuw, tot officieus conventikel gedwongen, omdat het officieel niet ging.

Hieruit volgt alzoo, dat Doc. Wielenga volkomen naar waarheid heeft aangetoond, dat hetgeen nu de doleerende kerken doen, volstrekt niet op alle punten hetzelfde is, als wat de doleerende kerken in de 17e eeuw deden.

Natuurlijk niet.

Onze vaders deden drie dingen: 1°. maakten ze hun kerk los van de dwaling in de Belijdenis; 2°. sneden ze af wie in het ambt de dwaling vasthield; en 3°. organiseerden ze een kerkverband op eigen voet, waar het bestaande hen in den steek liet.

Wij daarentegen doen vier dingen: 1°. maken ook wij ons los van de dwaling, of zeg nu liever, van dwaling, ketterij en afval; 2°. isoleeren we ons van ambtsdragers die met deze dwaling, ketterij of afval nog gemeenschap onderhouden; 3°. ruilen we principieel het onschriftuurlijke collegiaal kerkverband weer uit voor het Gereformeerde; en 4°. organiseren we een kerkverband op eigen voet, omdat het bestaande ons geheel in den steek liet.

Feitelijk doen we dus wel hetzelfde, en alleen de omstandigheden zijn oorzaak, dat we niet kunnen nabootsen, maar hun daad te repeteeren hebben op onze eigen manier.

Wil men nu weten, of we hierdoor het recht verbeurden, om dienzelinden naam te voeren, dan moet men onderzoeken, waarin het wezen der doleerende kerken school, en wat bij haar wezen toen en nu bijkomstig was en is.

En dan, dunkt ons, is het terstond voelbaar te maken, dat de kwestie van het kerkverband hier geheel bijkomstig is, en alleen de plaatselijke actie het wezen raakt.

Doleerend staat tegenover publiek. Een kerk die publiek is doleert niet, en ook waar geen publieke kerk er tegenover staat, bestaat geen doleerende kerk.

Of er nu een publieke kerk, waar ook bestaat, hangt af de Overheid.

Zoodra de Overheid de publieke kerk van Rotterdam, Zuidland of waar ook, niet meer erkennen zal als bestaande, kan er